

STUDII ISTROROMÂNE

ÎN COLABORARE CU

M. BARTOLI, A. BELULOVICI ȘI A. BYHAN

II

INTRODUCERE - GRAMATICĂ -
CARACTERIZAREA DIALECTULUI ISTROROMÂN

Sextil Pușcariu

OPERA OMNIA
PATRIMONIU

TIPO MOLDOVA

ACADEMIA ROMÂNĂ
STUDII ȘI CERCETĂRI
XI

STUDII ISTROROMÂNE

ÎN COLABORARE CU

M. BARTOLI, A. BELULOVICI ȘI A. BYHAN.

II

INTRODUCERE — GRAMATICĂ — CARACTERIZAREA DIALECTULUI
ISTROROMÂN

DE

SEXTIL PUȘCARIU

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Cu 26 ilustrații și două hărți

COLECȚIA OPERA OMNIA
PATRIMONIU

TIPO MOLDOVA

Coperta: *Cristian Almășanu*

Consultant științific:

Lector univ. dr. Bogdan Ștefanachi

Proiect editorial: Roxana Alexandra Costinescu

Redactor: *Aurel Ștefanachi*

© Tipo Moldova

Editura Tipo Moldova este acreditată de Consiliul Național al
Cercetării Științifice din Învățământul Superior (C.N.C.S.I.S.) **99/2010**

Ediție anastatică

Iași, 2011

Printed in Romania

Tipo Moldova,

E-mail: office@tipomoldova.ro

www.tipomoldova.ro

ACADEMIA ROMÂNĂ
STUDII ȘI CERCETĂRI
XI

STUDII ISTROROMÂNE

ÎN COLABORARE CU

M. BARTOLI, A. BELULOVICI ȘI A. BYHAN.

II

INTRODUCERE — GRAMATICĂ — CARACTERIZAREA DIALECTULUI
ISTROROMÂN

DE

SEXTIL PUȘCARIU

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

Cu 26 ilustrații și două hărți

COLECȚIA OPERA OMNIA
PATRIMONIU

CULTURA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI

1926

SOȚIEI MELE

A C A D E M I A R O M Â N Ă
S T U D I I Ș I C E R C E T Ă R I

I. N. IORGA, Istoria poporului francez. 1919	50
II. N. IORGA, Scurtă Istorie a Slavilor răsăriteni: Rusia, și Polonia. Simple linii de orientare. 1919	25
III. DR. GR. ANTIPA, Problemele evoluției poporului român. 1919	50
IV. N. IORGA, Istoria literaturilor romantice în dezvoltarea și legăturile lor. 3 vol. 1920 Sfârșit	—
V. P. PONI, Statistica Răzeșilor. 1921 . . .	25
VI. DR. GR. ANTIPA, Dunărea și problemele ei științifice, economice și politice. 1921	24
VII. TH. CAPIDAN, Meglenoromâni. I, Istoria și graiul lor. 1925	100
VIII. G. BOGDAN-DUICĂ, Viața și ideile lui Simeon Bărnuțiu. 1924	65
IX. DR. N. LEON, Entomologia medicală. .	100
X. T. SAUCIUC-SĂVEANU, Cultura cerealelor în Grecia antică și politica cerealistă a Atenienilor. 1925	75
XI. SEXTIL PUȘCARIU, Studii Istroromâne II	—

Contaminare (§ 104)	137
Fonetică sintactică (§ 105)	137
Analiză greșită (§ 106)	137
Rostiri șovăitoare (§ 107)	137
Sincopă (§ 108)	138
Accentul (§§ 109—111)	138
MORFOLOGIA (§§ 112—181)	140
1. Substantivul (§§ 112—127)	140
a) Declinarea (§§ 112—119): Generalități (§ 112), Metaplasma (§ 112 a), Formarea pluralului (§§ 113), Declinarea I (§ 113 a), Declinarea II (§§ 114—117), Declinarea III (§§ 118—119)	140
b) Articularea (§§ 120—121)	146
c) Formarea cazurilor (§§ 122—127)	148
2. Adjectivul (§§ 128—131)	150
3. Numeralul (§§ 132—134): Numerele cardinale (§ 132), Numerele ordinale (§ 133), Alte forme (§ 134)	152
4. Pronumele (§§ 135—146): Observări generale (§ 135), Pronumele personal (§§ 136—138), Pronumele reflexiv (§ 139), Pronumele posesiv (§§ 140—141), Pronumele demonstrativ (§ 142), Pronumele relativ și întrebător (§ 143), Pronumele identității (§ 144), Pronumele nehotărâte (§ 145), Forme slave (§ 146)	156
5. Verbul (§§ 147—173 a)	166
a) Conjugările (§§ 147—149)	166
b) Formele flexionare	172
a) Formele simple (§§ 150—157): Infinitivul (§ 150 a), Participiul trecut (§ 151), Gerundiul (§ 152), Prezintele indicativ (§ 153), Prezintele conjunctiv (§ 154), Imperativul (§ 155), Imperfectul (§ 156), Restrictivul viitor (§ 157)	172
b) Formele compuse (§§ 158—161): Perfectul compus (§ 159), Viitorul prezinte (§ 160), Restrictivul prezinte (§§ 160 a—161)	181
c) Paradigme (§ 162—173 a): Verbe regulate (§§ 163—168), Verbe ne-	
	185
6. Adverbul (§§ 174—178)	200
7. Prepoziția (§§ 179—180)	203
8. Interjecția (§ 181)	203
DERIVAȚIUNEA (§§ 182—194)	204
1. Prefixele (§§ 182—183)	204
2. Sufixele (§§ 184—192): a) Sufixe nominale: în onomastică (§ 184 a), Diminutive (§ 185), Nomina agentis și nomina actoris (§ 186), Moționale (§ 187), Abstracte (§ 188); b) Sufixe flexionale (§ 191); c) Sufixe verbale (§ 192)	206
3. Derivațiunea directă (§ 193)	210
4. Compozițiunea (§ 194)	212
LEXICOLOGIA (§§ 195—203): Observări generale (§ 195). Cuvinte de origine latină pierdute în alte părți (§ 196). Schimbări semantice (§ 197). Sensuri neprecise (§ 198). Imprumuturile din limbi străine (§ 199). Disparațiunea cuvintelor vechi din cauza omonimiei (§ 200), a bilingvismului (§ 201). Diferențierea semantică (§ 202). Exemple de cuvinte vechi înlocuite prin vorbe nouă (§ 203)	213
SINTAXA (§§ 204—268)	239
1. Numele (§§ 204—229)	239
a) Articularea (§§ 204—209)	239
b) Cazurile (§§ 210—215)	242
c) Numărul (§§ 216—217 a)	244

d) Genul (§§ 218—220)	245
e) Gradațiunea adjectivelor și adverbelor (§§ 221—222)	247
f) Numeralul (§ 223)	248
g) Pronumele (§§ 224—229)	248
2. <i>Verbul</i> (§§ 230—248)	249
a) Modurile și recțiunea verbală (§§ 230—231)	249
b) Aspectul verbal (§§ 232—234)	251
c) Infinitivul (§§ 235—238)	253
d) Verbul finit (§§ 239—248)	255
a) Persoanele (§§ 239—240 a)	355
β) Timpurile (§§ 241—243)	256
γ) Modurile (§§ 244—248)	258
3. <i>Conjuncția</i> (§§ 249—262)	260
4. <i>Topica</i> (§§ 263—266)	265
5. <i>Construcțiuni eliptice</i> (§ 267)	267
6. <i>Repetiția</i> (§ 268)	268

CARACTERIZAREA DIALECTULUI ISTROROMÂN

CAPITOLUL I: OBSERVĂRI GENERALE (§ 269) 273

CAPITOLUL II: LIMBA ROMÂNILOR APUSENI 274

1. *Cuvinte românești în limba serbocroată* (§§ 270—271) 274

2. *Sufixe românești în onomastica serbocroată* (§ 272) 297

3. *Onomastica Românilor Apuseni* (§ 273) 300

4. *Românii Apuseni vorbeau același dialect ca Istroromânii, înrudit cu cel daco-român* (§ 274) 311

CAPITOLUL III: LOCUL CE-L OCUPĂ DIALECTUL ISTROROMÂN ÎNTRU DIALECTELE ROMÂNE 316

1. *Asemănările între dialectul istroromân și celelalte dialecte române* (§§ 275—302) 316

A. *Din Fonologie* (§§ 275—281) 316

 Modificări produse de accent 316

 Cantitatea vocalelor (§ 276) 317

 Poziția inițială sau finală (§ 277) 317

 Poziția intervocalică (§ 278) 318

 Metafonia (§ 279) 318

 Influența sunetelor precedente 318

 Influența sunetelor următoare 318

B. *Din Morfologie* (§§ 282—295) 320

a) *Substantivul și adjectivul* 320

 Formarea pluralului 320

 Formarea cazurilor 320

 Declinarea 321

 Metaplasma 321

β) *Numeralul* 321

γ) *Pronumele* 322

 Pronumele personale (§ 288 a—c) 322

δ) *Verbul* (§§ 289—295) 322

 Dezinențele (§ 289) 322

 Conjunctivul (§ 290) 322

 Sufixul -ESCO (§ 291) 322

 Imperativul (§ 292) 322

 Participiul (§ 293) 322

 Perfectul compus (§ 294) 322

 Verbe auxiliare (§ 295) 322

C. *Din derivațiune* (§§ 296—298) 322

 Derivațiunea directă (§ 296) 322

 Prefixele (§ 297) 323

 Sufixele (§ 298) 323

D. Din Lexicologie (§§ 299—300)	323
E. Din Sintaxă (§ 301 a—g)	326
Concluziuni (§ 302)	326
2. <i>Deosebiri între dialectul istroromân și celelalte dialecte române</i> (§§ 303—307)	327
Observări generale (§ 303)	327
Forme vechi păstrate numai de Istroromâni (§ 304)	327
Forme vechi pierdute de Istroromâni (§ 305)	328
Imprumuturi nouă (§ 306)	328
Inovațiuni istroromâne (§ 307)	330
3. <i>Asemănările între dialectul istroromân și unele dialecte române</i> (§§ 308—314)	
Chestiuni metodice (§ 308)	331
Asemănări cu dialectul aromân (§ 309)	336
Asemănări cu dialectul aromân și meglenit (§ 310)	337
Asemănări cu dialectul meglenit (§ 311)	337
Asemănări cu dialectul meglenit și dacoromân (§ 312)	338
Asemănări cu dialectul dacoromân (§§ 313—314)	339
4. <i>Deosebiri regionale și individuale în dialectul istroromân</i> (§ 315)	343
5. <i>Concluziuni</i> (§§ 316—319)	344